नं. ५३६६

तन्त्र वार्तिकम्
तौलिकम्

× × × ×

पत्र सं. ९८ —— सं. ×

मीमांसा शास्त्रम्.

5346

#3107 Miss 1146

F. = 17. तैलंगक भाषा.

तंत्रवार्तिकम् तैलिंगदेशलिप्याम्

५३ ६६

All these Teelangi books are not written in Stein catalogue.

तैलंगी लिपि पुस्तकानि - सर्वाणि अपि अस्मिन् पुस्तके ऽमुद्रितानि. अनुमीयते अ... पाठानि.

मंग कार्त्तिक पत्रे २२

శ్రీమద్గురుభ్యో నమః ఉమానందనమారాధ్య శారదాం మిత్ర్యరంగురుం చ । కృష్ణశాస్త్రి ప్రసాదేన వ్యాఖ్యాస్యే తంత్రవార్తికం ॥ ఆమ్నాయ
స్య క్రియార్థత్వాదానర్థక్యమతదర్థానాం తస్మాదనిత్యముచ్యతే ॥ అత్ర భాష్యే తావత్కాం అర్థవాదానుదాహృత్య కిం తే ధర్మం ప్రమిమీ
త ఉత నేతి విచారితం తదయుక్తం ప్రథమపాద ఏవ సర్వస్య ప్రామాణ్యనిరాసేన సర్వాత్మకవేదప్రామాణ్యస్య సుస్థాపితత్వాత్ అథ సా
ధ్య సాధనేతి కర్తవ్యతాకాంక్షిత భావనా ప్రతిపాదక పదసముదాయ మాత్రస్య స్వయం సాధనరూప ధర్మప్రమితిసిద్ధే స్తదతిరిక్త
వాయుర్వై క్షేపిష్ఠేత్యాది పదానాం ధర్మప్రమితావనుపయోగమాలోచ్య కైరుపయోగైరేషాం ప్రామాణ్యమితి తథైవ విధిమంత్రనామధేయాంశ్చ
తత్ప్రయోజనాని ప్రమిత్యనుతద్విధేశ్చేనవాననుపయోగిత్వే అర్థవాదాదీనాం తేషాం ఛాంవేపి ప్రామాణ్యయోగాదయమేవ వి
చారః ప్రాగ్భావేఽస్త్యత్ చోదనాసూత్రప్రతిజ్ఞాత ప్రామాణ్యస్య విధిభాగస్య ప్రసిద్ధ ధర్మసంయోగస్య పరతః ప్రామాణ్య నిరస
నేన రాసేన ప్రాక్ప్రామాణ్యే కృతే వర్థవాదాదివిచారో ప్రతిజ్ఞాత విషయత్వాదసంగతః స్యాదిత్యాశంకాయాముచ్యతే అయం ని
రాకర్తుమనాం సిద్ధ ప్రమాణభావస్యేతి తత్రార్థవాదాంశత్వప్రాప్తస్య మంత్ర నామధేయాంశ వద్భిన్నత్వాద్ధర్మానురక్త భావ

సంతత్స్వర్గేఽపి వర్తమానాపదేశం చ ప్రత్యక్షానుపలబ్ధివిరోధః కర్మానుష్ఠానయోగ్యపురుషకరణేన విద్యాసంస్కారస్య దృష్టత్వా-
ద్ధర్మస్యానందివన్నిరాకారం త్వ ఫలవిధిత్వం నిరాకరిష్యతే పరనరుత్వాత్ తత్పార్శ్వాత్ర న విచారణీయత్వం అత ఉచ్యతే తేన ఫలవిధిత్వా-
త్ ప్రయుక్తవితస్యేవ తేన ధర్మకార్యధర్మవాదత్వవిచారణ ఇతి సుఖదుఃఖతాపి సత్యస్య నాస్తి ప్రవృత్తిరేవ అన్యానర్థకత్వాత్ అనంతరేష్వేవ పూ-
ర్వకాలత్వాది ఫలవచనాని వాక్యశేషతాని విధిత్వాచ్ఛ్రుతేర్వాదేన ఉద్దేశాంతర ముఖి దీయతే పూర్వకాలాంతరపి సంస్కారకత్వాత్
త్సంబంధస్య జ్యోతిష్టోమోపకారిత్వాద్ దర్శమధజ్ఞానస్య సంస్కారత్వాత్ తావత్ ఫలవిధిత్వావసరః యది పునరిష్యతే తథాపి నాస్య నర్థ-
క్యం సమానఫలాన్యపి కర్మాణి యాని పరపురాణపేష్టాని క్రియంతే తేషాం యథారుచ్యనుష్ఠానాం నిత్యాన్యనర్థక్యం కరత్వం పూర్వకాల-
వాచిత్వసంబంధయోః క్రతుకర్తృయోరితరకర్మణ్యనధికారాత్ ప్రథమం వానియమ్యతే కృష్ణేన నాస్య యోగం వాప్యే ఫలే మోత్తరత

దాంయోః ప్రామాణ్యం న తజ్జనితజ్ఞప్తిసంస్కారయోః న తదభివ్యంగ్యజాతిః । కింతర్హి మాతాపితృజాతిజ్ఞానాభివ్యంగ్యా ప్రత్యక్షగమ్యా
తస్మాత్ పూర్వోక్తేనైవ న్యాయేన వర్ణవిభాగోऽపి సిద్ధే మాంసేన తాంబ్రో ఽధవతి క్షేవమాదీని కర్మనిందావచనాని అథవా వర్ణత్రయకర్మ
వచని ప్రతిపాదనార్థానీతి వక్తవ్యం పూర్వవత్ప్రత్యాపి స్మృత్యా ప్రత్యక్షశ్రుత్యనుకల్పనాజ్ఞానవిధినా సహ వికల్పో న సంభవతి అపి చ తత్రా
2 నుష్ఠానాం ష్ఠకత్వాద్వేదపి న ఫలప్రభవప్రామాణ్యరూపాం ప్రమాణాం ప్రైకరత్వేనావికల్పత్వాత్ మోంవాంతర్భేదేతి పూర్వవదేవాజ్ఞా
న సంశయవిపర్యయాంతానపేక్షికత్వాదానర్థక్యం నిశ్చితవేదప్రామాణ్యే ప్రత్యక్షవిద్యవృత్తివిజ్ఞానాయమానత్వాత్ స్వార్థే
2 స్యానర్థక్యం వికల్పాభావశ్చానంతరోక్తవత్ తద్గ్రాహ్యలాభావాత్ యది తావదగ్నిహోత్రాదిప్రామాణ్యవేదానుమ
త్రయజ్ఞానకాలే విద్యమానయోరేవ ముఖయోర్భావాంజ్ఞిజ్ఞేయో స్పంకీర్తనం న ధర్మం ప్రతి ప్రామాణ్యం అథ ప్రవిద్యమానయో

పక్షే బాధః కామసంయోగాద్వ్యాప్నోరపేక్షావా ప్రాప్తికత్వం దుర్బలస్య ప్రతిషేధః పృథివీపరత్వే సతియయునేకత్వాత్ ఏతదేవాస్వ
ప్నయమాతులత్వం విధ్యంతరంయానంతరమేవ వారత్వం నిధాయకేతప్నమిష్టకాంక్షిరణ్మిం చినుత ఇత్యేతస్మాత్కులయేత్ ప్రయోవ
నాం బుద్ధిస్థాన్నైపౌత్పద్యతే అనిష్టసంయోగాత్ సపూర్ణాపాఅర్థనేష్టన్యపరత్వే సంస్థావాత్ప్రరూపప్రతిపాదనాదనిష్టసంయో
గః సచ సమస్తవేదప్రామాణ్యే సతి కథం విదన్యథా నీయేత యథాచ యథైవ ప్రమాణానాం మధ్యే కల్పసూత్రాపి వేదః ప్రమాణం
తథైవ వేదేపి విధిమాత్రం ప్రమాణం యుక్తాన్యేక బుధ్యతే తదేకత్రైకదేశవదనిష్టార్థైకదేశానాం ప్రామాణ్యం యథా ప్రత్యక్షార్థ
ప్రపంచానాం పశ్యంతి నివారయంతే తస్మాదేవ మాదీనామనపేక్షార్థమధ్యయనమాత్రాదపి ఫలం కల్ప్యం అథవా యథైవేషాం
వ్యపేక్షా ఫలాని తథా తద్విషయం ప్రష్టృత్వమపి ప్రతిపత్తవ్యం అథ కస్మాన్నత్ర వద్యథా ప్రకరణం ప్రయోగకాలే న ప్రయుజ్యంతే।

మార్గముష్ఠానప్రయోజనమస్తీతి తద్విధ్యర్థవదనర్థక్యం తథాపి దృష్టాంతో౽పి తేనైవ యథా మధ్యే ధర్మేణేతి యత్రాప్యః పంథాంస్త ఇ
గచ్ఛేయురపి నహి తేనైవ గచ్ఛతి తస్మాద్విధ్యుదయానాం న్యాయప్రాప్తానాం విధీనాం మనుష్యాణామపి వరం కల్పనీయానామేవానర్థక్యం నచ ఫ
ర లవిశేషార్థినః పరాంగవికర్మార్థం విశేష శ్రవణాత్ నహి సమానానాం యాగానాం శ్రవణాత్ ప్రతిష్ఠః సర్వఫలవిశేషః కర్మవి
శేషేష్వపి శబ్దః కల్పయితుం నచ స్మృతిరసత్యశబ్దాదిహ విజ్ఞేయమేవ అన్యాంగప్రతిషేధాత్ త్రైరూప్యపి వృద్ధివ్యాదివచనాన్యప్ర
తిషేధభాగినమర్థం ప్రతిషేధంతి అంతరిక్షే చిన్వీత ఇత్యేవమాదిప్రాప్తత్వాత్ ప్రతిషేధావిషయత్వం అతశ్చ పర్యుదసితవ్యాన్యా
8 వాన్నా పర్యుదాసః అనంతరిక్షే ఏవ వృద్ధిదివి వృద్ధివ్యాం నిత్యం చయనం ప్రాప్తమితి తద్విధిరనర్థకః అథాపి నిత్యానువాదః
తథా వృత్రియార్థక్యమేవ పృథివ్యాం చయనప్రతిషేధపర్యుదాసాంతు చయనవిధ్యభావేనాంతరిక్ష్యే వాదిత్యవిధ్యానర్థక్యం వికల్పేపి

తత్రభాష్యకారైః ప్రసిద్ధైర్నైతద్వాక్యస్థేన సూత్రస్థైర్వోపయోగం వదతి ఏతావత్యత్ర ప్రథమం వక్తవ్యం కిమర్థరూపఫలంనన
బలాదేతద్వాక్యేనాపురుషార్థత్వం వా యది స్వ్యా[illegible]వ్యత ఇతి లౌకికవాక్యేషు తథాదర్శనాదితి యద్యప్యుచ్యత తత్రాభిధీయ
తే యుక్తం లౌకికవాక్యస్య ప్రమాణాంతరగమ్యత్వాదన్యథాపి కల్పనే నమిహాప్యత్యంతాతీంద్రియత్వాత్ యథాశ్రుతాదేవ తదప్యే
న్యథాప్యపౌరుషేయత్వమాపద్యతే లౌకికానియాని ప్రమాణాంతరానవగతార్థ ఖ్యాపప్రత్యయమాత్రేణ స్మృత్యాదీనాంప్ర
మాణాని భవంతి తేషు నైవాన్యథాప్యకల్పనం లభ్యతే తత్ర కేచిద్వదంతి తుల్యంచ సాంప్రదాయికమితి యద్యప్యుచ్యతే తేన
సమస్తో వేదః పురుషార్థ ఇతి సాధ్యతే నవశ్యోఽస్మిన్నుపకారకారిణాం సంతమేనం బుద్ధిపూర్వకారిణః పురుషాః ప్రయత్నేన ధా
రయేయుః యద్యపి కేషాంచిదభిజ్ఞానం భవేత్ తథాప్యస్యహ్యప్యవార్తికత్వం వానైక పరిచ్ఛేదే ప్రమాదకల్పనానిః ప్రమాణకాం

ప్రయోగరూపసామర్థ్యాభావాత్ నహి మంత్రాణాం పారమాత్రిక వినియోగః కింతర్హి తత్సామర్థ్యే న్యాయాత్ తదస్తి అ
థవా యథా తేషాం పూర్వపక్షే కార్యాంతరాభావాత్ రూపమాత్రం గృహ్యేత తథాత్రాప్యనుష్ఠ యతః సూత్రకారేణానిష్ట
ఫలముక్తం తత్ప్రామాణ్యాపేక్షయా నాప్రయోజనతయా విధినాప్యేకవాక్యత్వాత్ స్తుత్యర్థేన విధీనాం స్యుః పూర్వప
4 క్షిణా దావ్యాకృతేష్వేవవాక్యేషు సిద్ధాంతే ఽభిధాస్యతే కిమర్థం వా యుక్తవాక్యముపన్యస్యతే కేచిదాహుః సమాన న్యాయత్వాదిదమపి
తత్ర తాన్యపి మోదావర్తాని ద్రష్టవ్యానీతి యద్యప్యేవం తథాప్యపూర్వార్థవాదరూపమభిప్రాయాంతరమాకాంక్షతి తదభి
9 ధీయతే పూర్వోదాహృతేషు సర్వత్ర స్తుత్యర్థాః సప్రయోజనమపేక్ష్యతే తత్ర కేః ప్రథమమేవ తత్ప్రతిపాదనే క్లేశమంగీకుర్యాది
తి ప్రసిద్ధ స్తుత్యర్థసత్త్వానాం స్తుతిద్వారైకవాక్యభావేన ధర్మప్రమాణత్వే శేషభూతాత్ర ప్రతిపత్తిః సాకాంక్షార్థం వా యుక్తవాక్యో
పన్యాసః ——

వయోరిత్వ్వాకాంక్షాయాం మధ్యేయనమిత్యాగతమపి పురుషప్రయత్న ప్రవర్తనశక్తియుక్తేన విధాయకేన పురుషార్థసాధ్యాయాం
భావనాయాం ప్రవర్తనాశక్తిప్రసక్తే స్తదంశాన్నిరాకాంక్షయా తత్ర శాబ్ద్యాయనే నైష్యవిరోధాత్ స్వార్థేష్వితరకాంక్షైనివిశంతే తే
న కిమిత్యపేక్షితే యాగస్వర్గ ఇత్యుపబంధాదప్యేరగ్రహా ఇమిత్యేపలభతి తస్మాదపి ఆ పురుషార్థాత్ప్రయత్నాకిమితి ఆ పదాద్వధార
ణమిత్యుపతిష్ఠతే తేనాపి పదార్థజ్ఞానం తేనాపి వాక్యార్థజ్ఞానం తేనాప్యనుష్ఠానం అనుష్ఠానేన స్వర్గాదిఫలప్రాప్తిరిత్యేతావతి ప్రాప్తే
నిరాకాంక్షో భవతి ఏవం సర్వవిధీనాం ప్రాక్పురుషార్థలాభాదపర్యవసానం నను సర్వస్యైవ విధిదర్శనాత్ స్వర్గాదిరేవాప్త్యై ఫలం కల్ప్యతే
యోగ్యతయా వా యస్య యత్ర నాంతరీయకత్వాత్ పారార్థ్యం లక్ష్యతే తదేవ తస్య కార్యమిత్యవధార్యతే తత్ర యదితావత్తదనుసారే
ణైవ కియత్స్వనుష్ఠానాత్ తత్ర స్వనంతరం దృష్టం కార్యం నష్టం పురుషార్థో నాపి పారంపర్యేణ తమాపేక్షతే తద్యథా హేమస్య

తస్మాద్యథా యథా పురుషార్థతాం భవతి తథా తథా ఖం కార్యేపి రూపం వాక్యార్థస్య తన్నేతి న హ్యేతద్వ్రతమివ కుతః పురుషార్థే
న ప్రామాణ్యప్రసంగాత్ యది వాక్యస్యారామపాణ్ణ్యా ప్యద్ధోర్థ స్మాభిరేవ కల్ప్యతే యస్మాదయం ప్రయుక్తేన ధారయామ తస్మాత్
మన్త్రవేదస్య పురుషార్థతేతి తథా సత్యార్థస్య నిష్ఫలత్వేన ప్రామాణ్యమప్యుపగతం స్యాత్ అథ పురుషాంతరధారణాయామప్యేత ఏవ వపి
౧౦ తథ్యకేన తేరప్యస్య వకేనేష్యనాదిష్వపి సఫ్యోంధపరం పరాంన్యాయేన సర్వేషాం పరప్రవృత్యామన్న్యప్రామాణ్యం సర్వత్ర ప్రేర్యం అయం
పురుషోం వేదేతి భవతి ప్రత్యయో నైవమర్థజ్ఞాతి తేన యద్యపి తేషు తేష్వధ్యేతృషు నానం పురుషార్థం వేదం మన్యత్తజ్ఞప్యభిప్రాయో
10 నుమీయతే తథాపి నిమూర్లత్వాత్ తన్మాత్రేణాప్రసిద్ధిః అతోయం యావద్వేద ఏవ పురుషార్థతయా సకలమాత్మానం న ప్రతి
పాదయతి తావదప్రామాణ్యం తదుచ్యతే సకలస్య తావద్వేదస్య నిస్సాధ్యాయో ద్విత్వప్రజ్ఞప్త్యధ్యయన భావనావిధీయతే తత్ర కింభా

త్వాదఘ్నేరాదిషు అనవసక్లృప్తా తద్భావింతం కర్మమాత్రమెవవిం ప్రయోజనద్వారేణోపాదీయతే నాన్యత్ అతః ప్రధానవాక్యే-
షు అర్థ్యాంగాని భవంతి తద్వాక్యేన్యానియు వారవ్యాత రాశ్యర్ధ్యయనాదివత్ ఏవం ప్రోక్షణాదీనాం కర్మణాం వ్రీహ్యాది సంస్కారమాత్ర ఫ-
లత్వాదవసితానాం తండులపిష్ట పురోడాశ ధ్రువవధానాదిభి వర్త్యవవిం తతః ప్రధానసంబంధః ఏవమేవానారభ్యాధీతానాదుపకా-
రకసాంపవాంపికేరాంగవాంకాంగవాంకార్యాని యోజియుతవాన్ని తత్ర ఫ్లైతావాం న్యాశేషః పదప్రకరణ ప్రత్వాదవరాం ఆజ్యోపుళ ప్రధాన
మపూర్వేణైవ సంబధ్యతే యాని త్వవధానాదీనాం తాన్యపి ఫలవదుపకృష్టేంగంవాంవనీయాది సంస్కారప్రతిపాదనావసాయీని దూర-
స్థేనైవ ఫలేన నిరాకాంక్షీక్రియంతే ఏతేన క్రత్వర్థ కర్తృప్రతిపాదనద్వారేణోపనిషదాం నైరాకాంక్ష్యం వ్యాఖ్యాతం మంత్రాణామర్థ-
యుయోరాస్తు సార్థకత్వే ప్రయోజనావస్థేతి తేన సర్వేషాం భావనానాంతర్గతిరుపపన్నా క్రత్వర్థవాదానాం భావనాంశత్రయాణాం

హం వనీయ ప్రాప్తి ర్భస్య సాం దృష్టి హోంవా తత్ర తదతిక్రమో సాంఖ్యశాస్త్ర మర్గ ఏవ హాం దృష్ట కల్పనా సర్వత్ర ప్రాప్తే తల్లక్ష్యణత్వం యత్రాపు
షు విహితే ఫలాకాంక్షిత్వే తదర్థతయా పర్యవసానం యానిహూంతరవిధేః కాయార్ణశి ప్రసక్తాని సాధ్యసాధన భావేనామో
దితాన్యే నాన్యం తరాయుకక్షేన కాంష్ఠాదీనామివజ్జ్వలనాదీని పూర్వవిహిత కర్మసు వ్యాపారమాత్ర తయా మంతవ్యాని యత్రాపు పా
౧౧ రం పర్యవజన్యం న కెంచి దంతరా విధేయుతే తత్ర సర్వాణి ఫ్రవ్యాపారహూంతే శక్త్యప్య విధేయస్యైవ శ్రేయం ఫలసాధనతా తత్ర యా
నిహాంవ హు ప్ర కల్పయిష్యమాణ పురుషార్థసాధనవిధివాక్యాని తాని తత్ప్రతిపాదనం యావత్ బుద్ధ్యాయాంధ్యాయనవిధినా నీయం
తే పరతస్తు ఫలవత్త్వం జ్ఞాతమేవేతి న తద్భావత్ప్రవృత్తే యానిహు తత్ప్రకరణపర్యంతే తాన్యపి తద్ద్వైవాన్వరగ్రహాదీ త్ర
మో సర్వధార్వ బోధనయా వహితాని సాంఖ్యశాస్త్ర ప్రఘంగం భవంతి కుతః కథమిష్టదృష్ట్వా పాయా పెట్టిసా రత్రయునా దృష్టార్థ

సంబధ్యతే తేధమితి ప్రాశస్త్యవిజ్ఞానానుగృహీతేనేతి కుత ఏతత్ బుద్ధిపూర్వకారిణాం హి పురుషాణాం యావ ప్రశస్తోయమితి నావ
బుధ్యతే తావన్న ప్రవర్తంతే తత్ర విధివిభక్తిరవసీదతి తాం ప్రాశస్త్యజ్ఞానముత్తభ్నాతి తచ్చ పురుషార్థత్వాత్ ఫలాంశే సర్వస్య
ప్రేయమేవానుష్ఠానం సంభవతీతి ప్రసిద్ధత్వాన్న వేదాదుత్పద్యమానమపేక్ష్యతే సాధనేతికర్తవ్యతయోరంశయోః అప్రవృత్తపురుషనియో
గాంశమాత్రమేవ ప్రాశస్త్యప్రతిపాదనాయాకాంక్ష్యతే తత్పునః కేన క్రియేతేత్యుత సాధనాపేక్షాయాం యది వా ఫలపదేన నివర్త్యేత
ప్రశస్తోయం స్యాదితి ఫలత్వాత్ అథవా విధినైవ సర్వేషామంశానాం వినియుక్తత్వాదవివాదత్వాదితి అథవా విశిష్టప్రవృత్తేవ తేతి
కర్తవ్యతాయుక్తత్వాదితి తత్ర ఫలపదాదీనామర్థాంతరోపయోగాత్పునరన్యత్రాప్యుపయోగో న యుజ్యతే విధ్యుత్తరకా
లరవేయమాకాంక్షా పూర్వం ఫలపదాదినివేశః తస్మాదపి న తైర్నివర్త్యతే లక్షణయా నైతేభ్యః కల్ప్యేత న వక్త్రాంతార్థసంభవే

తః ప్రాప్తిశాస్త్ర దత్ర వాంఛామితి తత్రాభిధీయతే సత్యమతిరిక్తం న ప్రవర్త్యతే అపిత్వంతర్గతిః కథం ఇహాంవాం లిఙాది యుక్తేషు వా
క్యేషు ద్వైధా భావనా గమ్యతే శబ్దభావనార్థభావనా చ తత్రార్థభావనా తయోర్ధర్మవాదం నారోపేష్యంతే శబ్దభావనాయా యుగ్రవాక్యంతే సారవేద్యవం ప్ర
వర్తతే సర్వధర్మ్యయోర్ధ్యయనవిధినేతరే సర్వే విధాయకాః సర్వధర్మ్యయపదేంపాత్ర శబ్ద తత్ర నియుజ్యతే భావయేదితి తత్ర లిఙాదినాం
ప్రయోజకకర్తృత్వం పురుషః ప్రయోజ్యః తేన కిమిష్టం పేక్షాయాం పురుషప్రవర్తనమితి సంబంధ్యతే అధ పురుషప్రయోజ్యత్వాన్ లిఙా
౧౨ దివిషయాం ప్రయోజ్యేత ప్రవర్తయేదితి తతః కిమిష్టం పేక్షితే పురుషమిత్యేవ సంబధ్యతే యద్యపి బాంవేతన శబ్దే లిఙాదిష్వేవం ప్రయో
12 జకత్వం న సంభవతి తథాపి పురుషస్య ప్రయోజ్యస్య ప్రయోజకత్వానుపపత్తేః సిద్ధత్వే తస్య దర్శరేణ విధాయకానాం ప్రయోజక
త్వం యద్యప్యేవం న కేవలం తత్ర విశేషం విధాయకత్వం వ్యపదేశం భవేత్ అథ కేనేష్టం పేక్షితే పూర్వసంబంధానువృత్తా పేక్షా విధిజ్ఞానేనేతి

దాస్యతీతి ప్రాశస్త్యరూపోఽర్థః సోఽనంతవచ్ఛ్రుతేః విధ్యుద్దేశాంతరాంక్షితతార్థే ష్పురుషార్థదర్శనతాంశ్రుత్యాతి ప్రతిపత్తుమితి పరిగృహ్యతే సోఽయంన
ష్టాశ్వ దక్షరథవత్సంయోగః ఏవంచ నప్రయోజనానాస్యస్తుతా తేమర్థంగం నచార్థవాదపదైః ప్రయోజనాంతరం సాధనీయమితి ఆమ్నాయసామర్థ్యాదు
భయోర్నిర్ణయమః ఏతేన ప్రతిషేధాపేక్షిత ద్వేషసిద్ధ్యర్థం నిందాపదసంగతి వ్యాఖ్యాతా తత్రాపి విధానద్వేషాంద్యోతవిదర్శన్నివర్తతే ద్వేషశాల్ప్రశస్త్య ప్ర
వృయార్థే సోఽపుత్రిః నచాప్రశస్తజ్ఞానం నకారాదిభిః ప్రశస్తాప్రశస్తానభిధానేన నిషేధ తత్తు వేతి కర్తవ్యతామార్థ ప్రవర్తనసిద్ధౌ క్ష
ప్తేమవలంబితుమిష్టేనన్యప్రయోజన నిందావాక్యైగమ్యమేవభవతి అతశ్చైకవాక్యత్వసిద్ధిః నిత్యంచ విధిప్రతిషేధయోః క్రమేణవాక్యశేషాం
స్తుతినిందా నిర్ణయహేతవో భవంతి నహి స్తుతినిందేనామన్యవజ్ఞితే నిందారూపాసుస్తుతిషు స్తుతిస్వరూపాస్వపిచ నిందాసు విపర్య
యదర్శనాత్ యథావక్ష్యతి నహి నిందా నిందితుం ప్రవర్తతఇతి తథా త్ర్యంబకవాక్యేషు యదభిఘారయేత్ రుద్రాయాస్యేయన్నిదధ్యా
దితి స్తుతమప్యభిఘారణం నాశ్రియిష్యతే నిందితమపి హాంతె విధిదర్శనాదభిఘారణమేవ ప్రశస్తం భవిష్యతి సందిగ్ధస్తుతినిందానామపి
చ ప్రకృతమందేవనిర్ణయః యథా వక్ష్యతి నవయం నిందితానవనిందితానాఽబసురం న్వైద్యః కదాచిద్ధియస్సార్థదసురాన్ వ్యేషాం వశీకృతాన్నయతి

సాంయుక్తౌ యుగపద్బోధ్యయువృత్తి విరోధాత్ తద్రిశస్యవరస్య ఫలాదేరనన్వయః నచాన్య వ్యవహారాస్త్రి సమ్భవాయమాత్ర తెలంపాంతాని నామ కేవలాంతే
న పారమార్థికత్వమితి వక్ష్యతే అతఏవ వాన్తార్థ గమ్యమానమన్యవరత్వాంశ్చ వృద్ధానాం నప్రాశస్త్యం ప్రయోజనం భవతి న చాయం యద్ధ శ్రుతేయతే తత్ర
భాస్ర్ఫలమవసీయతే యథా పూర్వపౌర్ణ ధారవతీష్ట్యా యద్యప్యపరోగమ్యతే ఽత స్వధాపిన కరయోః ఇయుజ్యతే తద్ధి శ్రుతో వనాగమ్యమా
నేపి న కేరయోః అంతరోపయుక్తే శాస్త్రార్థః ప్యేనానవతిష్ఠతే అన్యథానుపపత్త్యనేయం తేభ్యః కత్స్వేత సర్వప్రమాణ ప్రత్యక్షసముయేబాన్యథా
౧౩ నుపపత్తిర్భవతి ప్రమాణాభావన్ని యు ఫుర్వప్రకారం ప్రయుతమానస్య సప్రమాణం తద్వాదికేనుచిదుపదేశేనవా ఽతిదేశేనవా లప్యన్నియుతా
తమోదర్శీపౌర్ణమాస్యయోన విధ్యుద్దేశస్యైవ ధ్యేశక్త్యే శబ్ద యుష్మ్యముః అథవాకేనచిదుద్ధరదేశజ్ఞానాపి సేష్యతి తత్ర సుదనుసార స్తావత్తత్తావ్య
ఇష్ట్యేవం సాంకాంక్షో విధిరాస్తే తథా వాయువ్యాం శ్వేతపిష్ట్యాదేవతా ప్యేవమాద్యపి సర్వత్ర్యాయాధ్యాయన విధినా పురుషార్థతయోపనీయం యున్నేతే
13 తత్త్వయోః విప్స్యపబంధా ఫలాస్యైవ తేనానంబధ్యమానం అపురుషార్థత్వేన వ పూర్వవదక్షరాదిషు అపర్యవస్య ద్గతార్వ్యాన్నవాంతార్థ
యోవదతంత్రాపి తు సాంకాంక్షమేవేతి యస్యైన లక్ష్యమాణః సాధనానురూపసాధ్యాభిపత్తిద్వారే కాంక్షిత దేవతాసాధ్యం కర్మస్వైప్రమేవ ఫలం

త్ర కేచిద్విధిప్రతిషేధాః శ్రుతిమూలాః కేచిదర్థసుఖాదిపూర్వకమూలాః తథార్థవాదాః కేచిద్వైదికా అపరే లౌకికాః కేచిత్తు ప్రేయమేవతాన్వన్వే
యోనరబితాః సర్వేష్వప్యర్థేన ప్రమాణం యే తు వాక్యశేషత్వం న ప్రతిపద్యంతే తేపి కేచిత్ప్రేయమేవ త్రైరాయమాణా గంధమాదనాదివర్ణనప్ర
ఖ్యాతయః ప్రీతిం జనయంతి యే తు యుద్ధవర్ణనాస్తే సర్వే శూరాణాం ఖేదరాణాం యోత్సాహం కరాః పార్థివానాముపయుజ్యంతే తత్ర ఘునకం
చిత్తస్థముపలభ్యతే తత్ర విశిష్టదేవతాదిస్తుతిద్వారమదృష్టం జనయంత్యేషాంది విద్యుద్వైరాన్నైకవాక్యత్వాదితి కేచిదాహుః కిమర్థాస్తు
తిరితిచేత్ కథం రోచేత తమోనుష్ఠేయమితి ఏవం స్తుతినిందాభ్యాం ప్రవృత్తినివృత్తిప్రతిపాదనం విధ్యాదిభిర్వాక్యైర్విధానవుక్తస్తుత్యర్థత్వం
నచ ఫలార్థధర్మాణాం సముచ్చయః తత్ర యేతావదర్థవాదరహితా విధ్యాదయస్తే హి వాతాద్యర్థవాదాస్తేషాం యథావిషయం వ్యవస్థితం-
ప్రవర్తకత్వమవిరుద్ధం యత్ర తు ద్వయసన్నిపాతః తత్రాన్యతరేణాన్యతరార్థవత్త్వాదవశ్యమేవమేయమన్యతరస్మిన్నాయుః సామానుగ్రహో యుక్తః ప్ర్యాశే
దేకం తులస్వార్థే ఇతివద్విధిప్రత్యయః పరిష్వజ్యతే కేవలప్రకృతిప్రయోగార్థవాతాదనుగ్రహార్థం ప్రరోచనా తత్తు విధిత్వాన్నువాదేన ప్రవర్తతే
యథా సక్త్వాదుదవసాయ ప్రసక్తమసారమన యజేరన్నితిక్తౌ లక్ష్యసిద్ధిప్రవృత్తౌనువాదకత్వం వచ్యతే తస్మాద్ద్వయవ్యక్తిత్వాలంబ్య ఇత్యేతన్మాత్రం

శ్రేయాం తస్మాన్ముఖ్యానం ప్రకృతిస్తుతిః స్యాత్ అథవా విధ్వంసకా సురాగమననిమిత్తాపాదకమోక్షనేతి నిందా తత్రాంతే సామవిధానా తత్ప్రశంసా
ర్థం ముఖ్యానాం నిందేతి గమ్యతే సర్వత్ర కింబహుదం సౌత్రి నిందతి వా ఇతరాంశ్చ తదేకవాక్యతయా తాదర్థ్యం ప్రతిపద్యంతే యత్రాపి తాదృశం పదా
న స్యాత్ తత్రాపి లక్షణా లక్షితలక్షణా వా స్వార్థానుపపత్తేః రాత్రియుక్తయా విధిప్రతిషేధయోశ్చ స్తుతినిందావ్యాపారమవినాభావాదన్యతరదర్శనే నేతరదను
మేయం వాక్యం పూరయితవ్యం ఏవం ప్రకారతాదివా కర్మస్వపి వాక్యశేషాణి తేషామపి ప్రావణ్యప్రయోజనకార్యనిష్ఠపమాది విధ్యనుసారేణ పురు
౧౪ షార్థత్వాద్విశేషణాదన్యరాదే వ్యతిరేకః ధర్మార్థకామమోక్షా ధర్మార్థ ఇదం సంసార సాధ్యసాధన ప్రతిపత్తిరుపాదాన పరిత్యాగయోగ్యా
ఫలం తత్రాపి ఉపాదానరాజమోక్షధర్మాదిషు కేవలత్వాత్ విధయః కేవలేషు నః పరత్వేతి పురాతనయం పెహం ర్థవాదాః సర్వేషాం శేష్యనేష
చతాం ప్రయోజనతి ప్రావణ్యదితవిధ్యనర్థకార్యే తద్ధ్యబద్ధమానస్తుతి నిందాపరిగ్రహాః తత్ప్రకరణ్యస్య నాతిప్రపంచ్యన తత్ప్రాప్తిరేవాః కా-
యుక్తః పెదప్రస్థానాభ్యాసేన వా వాక్యైకవాక్యతాయనాదిభిస్తద్ధైవ స్వాం కర్మని ప్రశంసాని ప్రతిపాద్యనాంల వాప్రబుద్ధి వాక్యే ద్వ్యత్ర మెవైతత్
ఇత్యం తేవివిధిమాత్రా ప్రతిపద్యంతే అపరే సార్థవాదేన అపరేత్యసేనార్థవాదేనాపరోమపంతా సర్వేషాం విహారం గ్రహ తస్య మత్స్యైవమారంభః త

తె తత్రైకవాక్యతాంగతానాముద్భుష్యం తె అన్యథా వ్యాసా తదుచ్చారణాపిన స్యాత్ తదిహా మహావాక్యేన వినావాంతరవాక్యం ప్రమాణం తత్సదృశ్వేషు
నేతి ఏతదాహ యదా నస్మృతిపదానేతి నహ్యేవంసతీతి యత్రమహావాక్యావాంతరవాక్యయోః ఫలంభిద్యతె యథా పటుభవనరంగభువనె తత్రై
వ యుక్తం ఇహాప్యనతిరిక్తార్థస్యైవ తత్ కిమవాంతరవాక్యే నిరాకాంక్షమేవ మహావాక్యస్యైయుక్తం ఫలం తదేతదాహ యుక్తైనఫ్తే విధాయకం-
అవాంతరవాక్యంభవతి మాంభూత్ తత్ర మహావాక్యమితి నత్వం వినాపితేనేతి యోనామ భేదస్య కథం స్యాత్ స ఏవం పర్యనుయుజ్యేత లఘు నోపా
యెనసిద్ధే కిం మహావాక్యమాశ్రయసఇతి తదక్షరవాన్న పర్యనుయోగః పరిహారపద్ధగ్రాముగమునవప్పు ప్రమాంతరేకం స్యాత్ సా సాధారణవాక్యే
దృష్టంన్యైవంబారతీయకేషు గౌరవాశ్రయాణం యథా తమేవార్థం అముష్మిన్నవతా సిద్ధంతం అకారేణ ప్రవృత్తిఖరభిలపంతి నను ఋణాద్వంల
భంతె తథా త్రవిజాందిభిరపి సిద్ధంత మర్థవాదెష్వేవ శ్రవత్యత్ఇతి శక్యతెవేద మిహాపవక్తుం యద్యె వానేకోపాయప్రసంగె మంత్రాణాస్త్యతెం
త్రయమాణా ముఖ్యదయకారి భవతి తద్ధారావ్యనాంపి విధిసిద్ధార్థవాదప్రతిపాదితవిధివిహితమితి ననుసత్యప్పి స్మృతిపదెష్వితి। యత్రలు
లఘుమపాయమనుపాదాయ [illegible] గురురాశ్రీయతె తత్ర వృథాపి నవేద త్రపు పూర్వమేవ లఘురాశ్రితః స

వివక్షితం స ఏవ విధ్యుద్దేశః ఫలాదిసంబంధాదుత్తరకాలం స్యాద్యత ఇష్టత్వ తదుపస్థితేశ్చ ఇష్టత్వమంశతో విధ్యుద్దేశ ఇష్టనేన కర్తవ్యతా అన్యథా పునరు
ద్దేశగ్రహణం వర్ధకేవల ఏవ సర్వత్ర సూత్రార్థే న హి విధ్యైకవాక్యేష్వం న సంభవతీత్యతిప్రసక్త్యా తద్విషయః పరిగ్రాహ్యతే తథా చావా నాయమభిసం
బంధ ఇతి విధి విధేయ సంబంధ నిషేధినస్తు తస్య సంబంధం వివక్షితం వదతి యతస్త్రయో భ్రాంతిరితి స్వైవ భ్రాంతినిమిత్త స్యయోగ్యనాభిన్నా విమాం వర్ధా
వితి పూర్వోక్తా సంబంధావశ్యకత్వాన్న కిమర్థాస్తుతిరితి చేదితి ప్రత్యయస్తైరుత్పన్నత స్సైనా విధేయమానస్య కేం స్తుత్యేతి అథవా యదనయా సాంఘి
౧౫ తే తత్ప్రత్యయేనైవ సత్ప్రతీతి మనసి కృత్వా వదతి ఆచార్యస్తూక్తావపి ప్రత్యయే ధర్మవాచాదేవ తద ధర్మవాప్తిముభయ సంభవే యాధర్మవాదానుగ్ర
హం మత్వా హాకథం బోధయేదితి ఇతరః ప్రత్యభిప్రాయం విపృచ్ఛాతి ప్రాగేవ సిద్ధేస్తుతివచనమనర్థకమితి న హి హితి గ్రంథస్యేదః సర్వత్రావాంత
రవాక్యాని మహావాక్యేషు ప్రమాణం మహా సంఖ్యా స్వివాం వాంతర సంఖ్యా గ్రహంతి తాన్యేవ తు యదా కేవలాని ప్రయుజ్యంతే తదా నిరపేక్షత్వాద్భవ
తి ప్రమాణం యథా ప తుఃభవతీతి న వ కదాబిదేతావన్మాత్రేణ సమాప్తే నైరాకాంక్ష్య దర్శనాత్ సర్వత్ర నైరాకాంక్ష్యం యోగ్యపదాంతరానుస్వారకాకే
నహి సర్వవాక్యాని పర్యవస్యంతి ఇతరథా పునః శ్రుతపదాతిరేకేణాపి నిత్యం భూలం గృహ్యే వాపేక్షా సాచానుపలబ్ధ్యాని వర్తతే తథా చ యత్రోపలభ్యం

సుచోద్రిష్ఠాతౄణామితి [illegible] రుష్యర్థానాం ధీయమానాజ్ఞాతి సంప్రదానత్వం తస్మాన్నభవతి ప్రయోజకయోః ప్రత్యేకంతరత్వాదితి వేన్నత
త్రాపిరుచి సంబంధానపవర్గాత్ అథ సామాన్యవివక్షయాం షష్ఠ్యన్వేత సాంప్రదానత్వ విశేషేదుర్లభాం తస్మాదనుష్ఠాతౄణాం క్రియా
యాంజ్ఞాతి సంబంధః కేవలః ప్రయోజకయమానాంజ్ఞప్తిపేక్షితె ఽర్థతాత్సన్నవేతి గమ్యతే అథవానుష్ఠాతౄణాం ముపకారిత్వం తతి సంబంధః
క్రియాయాంజ్ఞాతిపంచమీ క్రియాయోపి హితశ్చ ప్రయోజక ఇతి అథవా క్రియార్థమితి షష్ఠ్యర్థః తద్వ్యః కెంచిదర్థం స్తువంతే
తి తత్రంతరం కెంచిదితి చవిధేయం తత్సంబంధి నంవాకంచిదర్థవిదధతి క్రియాంతత్సంబంధి నంవాంతుప్రస్తుతిద్వారేణాభ్యుప
న్నం [illegible] ప్రత్యయతాన్యేనార్థవాద ప్రామాణ్యం ఇదంతు పార్శ్వస్థనం నానుమన్యంతే యదిహి ప్రత్యయోత్పత్తిః స్యాత్ తతః
కేనస్తుతిరాకాంక్షేత నహంవస్తుజ్ఞానాం వచనానాం కేథం ప్రత్యయం పి తస్మాదిష్టపెక్షా తత్త్వైవత సాపి విధేః ఇతి కర్తవ్యతా విష
య్యైవ తదనుగ్రహార్థతాప్యస్య ద్వారాంతర వ్యపదేశమాత్రం తు ఖిద్యతె సాపి చ నియుజ్యమానస్యైవ పురుషస్య భవతి నహి క్రియా
మాత్రస్యాభివాంః నహి వాయవ్యశ్వేతాలంభన ఇష్యతే కర్తవ్యతా కర్తవ్యయోః ప్రాశస్త్యప్రశస్య ఇతి వాపెక్ష్యతె తద

మర్థపరత్వం తస్మాద్వృద్ధైవ ప్రయుక్తే అశబ్దేనాకాంక్షాదయస్సదాసోం ప్రయుజ్యంతే తథా ప్రవిష్టా సతి స్తుతిర్నాశ్రయితవ్యేతి తత్రార్థ
వాదపరిత్యాగయోరుక్తం ఇదానీం తు భవతు నామైషాం త్రయాణాం సాకాంక్షత్వాత్ స్తుతిపదానామనర్థకాని స్యురితి భవంత్యేతి చేత్ తేషాం
కైనన్వయెనార్థవత్వాదవివక్షితార్థతా యుక్తేతి ద్వయసంఖ్యావిధిం ప్రత్యష్టౌ దేకవాక్యత్వాదర్థవాదానుష్ఠాపరో యుక్త ఇతి । నను స
త్యపేక్షానేన గతత్వాత్ నను నిరపేక్షావివక్షితత్వం తదుచ్యతే తత్రార్థవాదపరిత్యాగయోరుక్తం ఇదానీం తు భవతు నామ స్తుతి
౧౬ సంబంధః సముచ్చయస్య పూర్వస్యాపి తు స్వరూపావగమో విధిసంబంధో న బాధితవ్యః । అథాస్య ప్రయదపి శక్తిరపహ్నూయతే తతః ప్ర
తి ప్రసవపంక్త్యావాప్తపూర్వ[illegible] త్రాం శక్తేః ప్రసంగ ఇతి । తదభిధీయతే । భవతు పూర్వస్య విధిశక్తిర్నష్టేయం ప్రబిద్యాబాధితేతి
16 లబ్ధ[illegible]పి బాధ్యతే కదాచిదావిర్భవతేతి సర్వత్రావిర్భవతి యత్ర త్వర్థాంతరం స్తుత్యాదినోపాదీయతే తత్రానతిభూయతా
శక్తిః కార్యమారభతే యత్ర త్వపవాదభూం తత్ శక్త్యంతరాభివ్యక్తిస్తత్ర వాక్యభేదప్రసంగాత్ పూర్వా తిరోధీయతే ప్రశస్త
న్త్యం న వాయుం పూర్వోక్త ఏవ వాక్యభేదః పరిహ్రియతే తస్మాదేకార్థప్రరోచనయైవాత్ర విధిరితి ప్రరోచయమానా అ

ద్ధిః కల్పేత తస్యార్థసిద్ధిః తేన ప్రయోజనయా విధిశబ్దః కల్పితవానర్థః తత్ర చ నా బలాయుధ యుద్ధే వైంద్ర వాయవాది వాక్యేషు
సోమేన యజేతేత్యస్మిన్నుపతిష్ఠమానే నాన్యయజికల్పనాం। తద్వైవాలభేతేత్యనేనాన్యమాన ప్రతిబంధకస్యాలబ్ధార్థస్యాప్రవా
ధవికల్ప్యోన్యవతః ప్రత్యయార్థవాదయోః పునరత్యంతభిన్నార్థతయా గ్రావాచ్యనుగుణార్థవిషయత్వేనార్థశ్చేదాత్ముముఖ్యయు ఇత్యేకే
వాక్యేహా యదివ ప్రత్యయో త్వంతః స్యాత్ తత్ర తత్ర తత్సంబంధ్యపగమం విశేషాంవగత్త్రియాం ఫలస్యార్థపరార్థత్వాద్యస్యైకల్ప
సంగః స్యాదేతత్ విధిత్వమాత్రమవివక్షితత్వాత్ కైష విశేష్యయాం కత్య సంశిత్వ దిలాంభ ఇష్యేత త్యాంశక్యం యతస్తదర్థముప్పపాత్ర
ప్రత్యయః సామర్థ్యాద్విధిత్వం వదత్యేవ। ప్రతీతస్య చక్షు వద్య యుస్యేవ వివక్షా। విధ్యసంస్పర్శో వా గత్యాం కల్ప్యవదనువాదోయం వా
దధ్యేంద్రియకామః పేమవత్। నతాంవద్విధేరవిధిత్వం నామ కించిన్నాస్త్యనువాదస్తు స్యాదవస్థాయామప్రాప్తేః నవేత్యేవం సం
భవతి యోయం వాయవ్యశ్వేతాలంభః కర్తవ్య ఇతి ప్రత్యక్షస్తుతి సంభవతీత్యేవం కర్తవ్య ప్రత్యక్షస్తుత్యాదితి చేత్। యత్తూద
వసానే యజ్ఞతి (వదతి) తత్రాపి తాం త్వాచ్ఛబ్దేన విధిప్రతిషేధావనపేక్ష్య ఇతరత్రియాం మాంత్రాత్పైపాంత్ విధిత్వమాత్రమేవేత్యర్థస్యాంత

నపేక్షితః శ్రుతిమాత్రస్యైవ వదంతో నార్థవాదాః ప్రతిపాదయంతి న చ ధాత్వర్థేన సహ కస్యచిత్సంబంధాపేక్షా విద్యతే స
ర్వస్య భావనాంగత్వాత్ భావనాతు పురుషయత్నరూపనాపనీతా కిమపేక్ష్యేత తస్యాస్తూద్గతాయాం ప్రయోక్తృధానాపేక్షా
తిః ఫలం న చ యాగః కరణం న చేతి కర్తవ్యతాకారిత్వాత్ ప్రత్యేకపి న ప్రాశస్త్యే కస్మాదిచ్ఛనపేక్షితత్వాత్ ప్రశస్తోఽయమిత్యేతావ
న్మాత్రే వదత్సు ప్రశస్తత్వాదిచ్ఛానుష్ఠానం తత్ర కర్తవ్యతాబుద్ధిర్నైవ స్యాత్ భవంతి వా తన్నిష్ఠా భవేత్। ప్రశస్తోఽయం తస్మాత్ కర్తవ్యః ఇప
౧౭ త్యుక్తే కర్తవ్యమితి వదతే విధేయ విద్ధా అర్థక్రమమేవ స్యాత్ ప్రశస్త్యేంశ విధిముఖ్యత్వ పారంపర్యలక్షణయార్థవాదస్తు పరిప్లవం
తదిష్టపూర్వాపాయో యుక్తః నవైతత్పునావసరో స్తవస్యసిద్ధత్వాదనుమోదనసన్నర్థవాదాదేవ విధిః కల్ప్యేత య
ద్యప్యధానోపపద్యేత ప్రశస్త్యేనోపపన్నత్వాన్నార్థాపత్తిః తదర్థవాదోఽపి యద్యపాంశ్వాదిష్వివ ప్రరోచనయా నిష్ప్రయో
జనస్స్యాత్ తథా దూరం నీయేత యద్విరోధేనాపి నార్థవాద ప్రరోచనోపయోగం నాశ్నస్య తు గచ్ఛతో హ్యవశ్యం కర్తవ్యప్రరోచనా
యదాస్యతస్సిద్ధ్యేత్ తథోఽర్థవాదం నాపేక్ష్యేత। సాంపి ఛన్నస్యగతిత్వాత్ తామేవాశ్రయతి। సర్వత్ర పవైదికేఽర్థే ప్రరోచనా వత్వాళ

17

ద్వైత తత్తస్యాద్యసాంధనే తికర్తవ్యతాసంబంధైరపి భిద్యేత తస్మాన్నాయమభిసంబంధో వివక్షితః ఇత్యాదిభాష్యమేవం నేతవ్యం। నపూర్వోక్తౌ
శవసాంగవిధిపర్యవసానం వివక్షితం విధిత్వాదిదర్శితాం ప్రయోగవనాకల్పనయో మతిగౌరవ నిమిత్తాదర్శనత్వభేదాత్। కిముద్దార్య
స్తుతిరితి పూర్వోక్తైవ ప్రయోగవనాసిద్ధే ప్యభిమానాత్ కథం యోగవేతేతి విధ్యానుగ్రహం కథనం। నను ప్రాగితి పూర్వార్థాభిప్రాయమిహ పర
గం నహితి స్తుత్యభావేశక్తిర్భయమగతేరాత్రియుతే నసంభవం త్యామపేక్షేతత్ నతదా భూంతి•కామస్య విధిస్వమాం స్వత
ఇత్యేవం యథాపటఇతి గతార్థం విధిశబ్దేన తదా ప్రయోగవనాతి విప్రతం కార్యం నానాత్వం విధిస్తుత్యోః నద్వైవమితి
అస్మిన్ ప్రయోగయుతమపిశక్తిః కస్మాదప్యదపేక్ష్యత ఇతి సప్తమితి తస్మాద్విద్యమానే తస్మిన్నవిద్యమానే యోऽర్థస్యగమ్యతే
తేభ్యస్సా స్తుతిప్రయోగం నంతయోః నతస్యైవపూర్వస్యాపేక్షార్థః స్తుతివిషయోపకల్పనాచ్చ విధేరపి స్తుతిప్రయోగం న
వ్యపదేశః నహి నిర్విషయాస్తుతిరుపపద్యతే। అర్థవాదాభావే ప్యగత్యా కేవలేపి గౌరవమంగీకరిష్యతి నతు సప్తుపత్తిపూర్వ
వదేవ వాక్యశక్త్యా అపాంసద్విధేరితి దాంశమితి ప్రశ్న• వాక్యశేషసంబంధాత్ తత్రైవ వాక్యస్తుతిమవగచ్ఛామ నస్సప్తత్యేష్వర్థః॥

తా యదిచ విధ్యవివక్షా స్యాత్ తతః ప్రత్యస్తస్యాధ్యర్థవాద ఏవ సాంధ్యత్వంశే నిపతేదితి నిష్ఫలత్వం స్యాత్ తస్మాత్ ఫలాంతరావినాశే నైవ విధి
నైశవాంక్ష్యత్వం తద్భావశ్చాపూర్వకారః సవిశేషమేవ స్వర్గాదికామనిష్టవమంత్రో విధ్యుద్దేశ ఇత్యర్థవాం అన్యథాధాష్టర్థ ఇష్టేవావ ష్యే
త్ నవాం స్తుతిరియమాత్ర తయా విధ్యుద్దేశత్వం శక్యతే వక్తుం తస్మాత్ ఫలశ్రుతిరియమేవ విధ్యస్యార్థాయ త్వాద్భవిష్యద్దేశో విధ్యర్థేనష్టే
కవాంక్ష్యత్వే సంభవాత్ ఫలాంతరాతిరేకే కేవలం దృష్టశ్రవణాత్ ఫలాంతరకామనిష్టవమంత ఇతీవ ఫలాదిసంగత్యభావాదకాలం స్తుత్యవసర
౧౮ ప్రదర్శనార్థం నష్టేవం సతి వర్తమానాపదేశేషు అనాకాంక్షితార్థవాదానసంబద్ధస్యాత్ । సేవమేవైతత్ తథాపి యత్ప్రమాణానాం తర
18 ప్రాప్త్యభావాత్ శ్రుతిప్రయోగవైఫల్యానేన శ్రుతిఫలం చ ముఖ్యకాలోక్తం అథవా వృత్తవర్తమానాన్యథానుపపత్యా కల్పితే విధిత్వే ఽర్థవా
దానాం సంగతిః యత్రాపి కేవలార్థవాదదర్శనే తద్గతనాదేవ విధిత్వం తత్రాప్యన్యథానుపపత్తిమాత్రం శరణం సంభవం త్వాం యుగ
తారనాంతిశారవంయుక్తమితి యుష్మత్స్యషష్ఠ్యాంక్ష్యనిద సంబంధత్వయా క్రియకాదితి సత్రాలక్షిత ప్రశస్తత్వే విశేష ప్రసరూప
పన్నః పరిహార్యతః విధేయమానస్యైవ వాంస్తుత్యాకాంక్షేతి అపేక్షాంపాత్వాదుపపన్నం తంత్రత్వం యదినైవం విధేస్సంబంధశ్చైవార్థ్యేంచ

వష్ప్య గః కల్పేత తతః పురుషార్థత్వమవాపద్యతే అథ పునః క్రతుఫలసిద్ధిః ఏవం పరిహృతే వేదే భవతీతి ఏవమపి దూరస్థా ప
కారిత్వైవ తస్మాత్సంప్రదాయస్య స్వరస్య వాక్యం సాధయతా నియమబ్రాంత• మనుగ్రాహకం। న చ నిష్ప్రయోజనస్య విష్ణ్న కించి-
త్రాయ్యం వరం తాదృశస్య విష్ణ్మమేవోపన్నం యేనక్లేశేనాపి తావన్నవస్యాత్ యతస్తు సప్రయోజనైర్విధివాక్యైస్తుల్యమేవా
మ్నాయంతే తేనావశ్యం తద్వదేవ ప్రయోజనవత్త్వమితి నియమస్య తేషు వేదమూలత్వాద్వేదత్వేవ వాయుమాదరః స్వతః ప్ర
యోజనవత్వాద్భృతే వ్యాపపద్యేత ఇతి ప్రయోజనవత్త్వమపి సామాన్యేనానుమాయ యాథార్థ్య తద్బోధకల్పనైకదేశతద్బుద్ధిశ్చ సామర్థ్య
యేం ఽర్థవాదానాం స్తుతినామప్రయోజనవిశేషా లభ్యేతే స్మరణాయ దృఢమిత్యేతదేవాహ అథవాయమేవేదం గ్రంథస్మరణం
పరిపాలనార్థ్యకం తేనాధ్యేతృపురుషప్రయోజనత్వ ప్రాయప్రతిపత్తిపూర్వకం ప్రయోజనత్వానుమానం సంభావ్యతేయ
కుతత్త్వదాభాసాదియం ప్రతిపత్తిరితి నాత్రప్రమాణం అన్యథావాని ప్రయోజనకాని తానిత్యేతి [illegible] తత్రిష్ప్యుస్యార్థవా
దాద్విధిమాత్రం ప్రపద్యేత తత్ర దృఢస్మరణమేతేషు న స్యాత్ అసిద్ధతత్తస్మాన్న ప్రమాదపాఠః తత్తద్బుధైర్వంత ఇతి

ననునిరపేక్షాదపీతి యద్యక్ష్వవిదప్యనపేక్షితార్థత్వాత్ కల్పవిధేః ప్రవర్తనత్వాత్ తస్య తదన్యదపేక్ష్యతే తేన సత్యప్యపేక్షారాగే స్యాత్ ఆకాం
ర్యస్తుస్మాసోంపవాసమాపో యత్రాసౌ కేవలః ప్రయుజ్యమానో నిరపేక్షః తత్రైవ వాక్యస్య న కశ్చిద్విరోధ ఇవాంతు తదసంభవః
సాకాంక్షైః పదాంతరైరాక్షిప్తత్వాత్ వాక్యం పెద్వా కమేకస్యైవ సంబంధస్య విధాయకం తత్ర విధ్యుద్దేశ ఏవ తు యుజ్యతే తథాసతి భి
ద్యేత విధ్యుద్దేశకావోంద్ధిపి తావమేవ ఏష గుణో లాంభవతీతి ప్రయోజనాం దర్శయతి తస్యార్థవిధినామ ఏకవాక్యత్వాత్ తదనుప్రవేశా
౧౮ ర్థవంతో అర్థవాదా ఇతి ॥ తుల్యం చ సాంప్రదాయికం ॥ పరశ్రువాక్యశ్రవణార్థం పరిమోదనోంపన్యస్తా ఆనర్థక్యమేవా వా
స్యేతి। తస్యైవం। మతః। ఫలాఫలార్థకత్వాన్నాయమనార్థస్యావగమ్యమానత్వాత్ అథవా తస్య స్తుతిద్వారేణ మదర్థావగమాదిత్యుక్తప్రకార
19 పరామర్శః కించ తుల్యం చేతి యోంజనా సంప్రదాయానుగ్రహార్థం ధర్మజ్ఞానం తత్సంబంధస్య రక్షార్థం జ్ఞాపకాద్ధ్యసంయోగా
త్ నఖాంస్య ప్రయోజనవత్త్వన్నిరంతాధ్యయనపరిత్యాగే నాన్యార్థస్య ప్రమాణమసి। సంప్రదాయాంగత్వేపి చ విధ్యుపాస్యతాం
స్థితత్వాత్। తాదర్థ్యస్య రక్షాన్నా విధ్యర్థస్యం। న హ్యన్యత్ర క్లృప్యమానం సాధ్యత్వమితి కర్తవ్యతాం గుణాం సంభవతి యది తా

తస్మాదుపపద్యేత త్రయాత్రపాఠాః అప్రాప్తాంశానుపపత్తిమిష్టత్ర మన్యామహాజ్ఞాతివాక్యశేషః అప్రాప్తాంశానుపపత్తిమి
ష్టపరః తత్రాప్యదర్శ్యేశాఖాభిన్నమిష్టధర్మ్యవహారః అప్రాప్తాంశానుపపత్తిరిష్టపరః అస్మష్టుష్టే విజ్ఞాయతే॥ గుణవాదస్తు॥ యు
త్రతావద్విధిస్తుత్యోర్లోకే విషయతా తత్రోపపద్యతాంనామ సంబంధః విషయనానాత్వేషు కథమితి గుణాదితత్త్వేహాయత్రే
యోర్యోః సంబంధినిస్తత్ర తత్తత్సంబంధాంతరంస్యాత్ యుతే అథవాయుధికారే ప్రకృతిసంబంధినివిధానార్థంస్యాత్
వ్యేతత్సంబంధాంతరంప్రకృతిస్యాత్యుతే తత్ర తదర్భరోకాపిలోకే వేదేచ స్మృతిసిద్ధిః ప్రకారాంతరతాతస్మాదదోషః
ఏతస్మాత్ స్తుతేరర్థముపరిష్టాద్వక్ష్యతి ఆంతరంఖరత్విస్సంబంధో వికారః కాంతిహేతుభూర్వవస్త్రమానస్యంతప్రతి
పన్నయతీతి గుణవాదస్తు తస్యస్తుతిర్నైవతావద్ధ్యోదనాద్విధావేరకా త్రయపరిహారః శేషస్తాత్రాణ్యపృతదుకేతాంత
పాదనార్థతయాసంబధ్యంతే తస్మాదావర్త్యతానాంశాంతానిమిత్తాంతరంబదిహోత్రైవక్ష్యతే పరంతుతత్సిద్ధిస్తుత్ర సా
సారోరాందేదితిసాకాంక్షోష్ట్రేనైకవాక్యతా విధిస్తుత్యోః ప్రత్యవయవః కథ్యతే సహేతిప్రకృతాపేక్షః కుతః తత్ర

ఉభయసాంప్రదాయికమిత్యస్యాపరవ్యాఖ్యా సంప్రదాయః ప్రయోగస్తేన యస్య వాక్యస్య యేన వాక్యేన ప్రవర్తితః సంప్ర
దాయః తస్మాదర్థధ్యాయోద్దేశ్యత్వబ్రహ్మత్వం తదర్థధ్యాయవాక్యం విశేషం బ్రహ్మార్థవాదయోస్సుజ్ఞమతః ప్రాగుక్తన్యాయేన ప్రా
ప్తిరుపేష్యార్థసిద్ధేరేవాస్మిత్తున లభ్యతన్నిత్యత్వానుసారేణ భేదమర్థవాదానాం సుజ్ఞార్థత్వం ఇతి ॥ అప్రాప్తాంశానుపపత్తిం
ప్రయోగే విరోధస్స్యత్ వాక్యార్థస్యప్రయోగభూతత్వాత్తస్మాదుపపద్యత ॥ ఉక్తదోషపరిహారోఽగః పరం । ప్రాప్త్యేవ్యవి
రోధాదితరయా అనుపపత్తిర్విధికల్పనాయాం ఉక్తా నాస్యభక్ష్యమప్రాప్తం విమన్యామహే అర్థవేదం సూత్రే వ్యాఖ్యానం తా
మనుపపత్తిమప్రాప్తామితి వ్యాఖ్యేయం యేషాం ప్రాప్తః పారః ప్రయోగే విధ అనుష్ఠానేఽరోధనవశాత్ తస్మాదనర్థక్యాన్
—20 యాంశ్చతవాదానాం కల్ప్యమానే విరోధః స్యాత్ అస్మాకం తు పునర్యేషాం స్తవాదినాం ప్రయోగే ఽర్థస్తైర్నైవ విషక్ష్యతః నహ్యర్థా
20 పరాంగభావాద్విధిః శంకవాన్ స్తుతిమాత్రం వివక్ష్యతం నహ తద్విరుధ్యతే తస్మాదుపపద్యత అర్థవాదాస్తవాదిర్ధర్మ స్తుతి విధా
యకశబ్దానుగ్రహకార్థం సన్నయమర్థవాదో న స్వార్థానుష్ఠానేన సంబధ్యతే ప్రయోగముప్రాప్తౌ ఽప్రయోగభూతః

వృత్తాంతాపర్యవసాయా వేదస్య తత్ప్రామాణ్యమప్రతిపద్యమానస్య తాం సత్యవత్సర్వజ్ఞత్వత్రాన్వేషణమవర్తతేతి నిత్యయోర్బంధమోక్షయోః పాక్షిక్యేన
సత్యతయా నార్థః శబ్దభావనాంగవాదార్థవాదాః సాధ్యప్రవృత్తివిజ్ఞానమాత్రైకోపయుజ్యంతే నార్థేన అర్థాంశత్వికయా తు సర్వత్ర
విసంవాదః సిద్ధ ఏవ అర్థోఽన్యేవా సదసద్వ్యవహారేష్వనేకు తస్తుతినిందార్థమితి సుతరాం తత్ప్రతీయతే తేనమం పరమార్థవత్తారో
భవంతి కేరళస్తుతినిందావా సత్యమేవైతదితి అసత్యేషు యస్మాదస్య తు శ్రీదుష్టముప్పవధ్యేతమిహాంగుణవంతామితి ప్రవృత్తి
మానం మత ఏవం ప్రరోచయతి తథాంగుణవంతం సంతం నిందతి నివర్తయితుమితి తత్రైవం విధిత్వే యోయస్యేతి ప్రమాణో
యస్తదనురోధేన సతథా ప్రవర్తతే వేదస్య ప్రమాణమితి జ్ఞాతం తేన ప్రవృత్తినివృత్త్యనుగ్రాహకమేవైష సంవేద్యోఽర్థః పుంసః-
ప్రకృష్టప్రకృష్టజ్ఞానే భవత ఇహ తే వేదస్తూఽద్బుదితే తస్మాత్తదనురూపం స్వర్గవర్ణ్యమితి లౌకికేపి యా క్రియా ఫలాంతరయుక్తాం
మేధాదిహేతుత్వేనాస్య మన్యంతే తస్యాం కేంబి ప్రవర్తయత తదఖిలం సహస్రాగ్ర్యాది ఫలమసత్యముపపద్యత్వేన నియుజ్యతే
తత్ప్రవృత్తౌ చేతరో విక్రియాశ్రయం ఫలం ప్రాప్నోతి। యద్యపి ప్రతిపత్తౄణాం నైతదత్ర పారమార్థికం ఫలం। యదభిప్రాయా

యాంత్ నవిం ప్రక్రృతం ప్రత్తీయేత అథవా తస్య బీజస్య ప్రకృతి గ్రావాత్వం ప్రసిద్ధం సజాతస్య త్రైత తస్య బీజస్య ప్రపుయా ఘువవార్థః
ఎవం తస్య పదత్రుతం తదప్రమ్మితిసంబంధః సవార్నేయాయు పరితనస్య నిందా గ్రంథస్యాప్యపత్తిరితి అనంతరం తదభిధానముపపద్యతే కెం
నెరగ్రంథస్యందర్శయతి యోంబవార్ క్షిరబుతందదార్వ్యాత్పురాజ్యసంవత్సరా ధ్రువహెరోదనం ఖవేతీతి దితి కేనవెంయునా తదేవచ్చవ
త్తతి తదుపపాద్యతె కారకాను రూపతాచ్ఛత్త్రాయర్యస్య రోదనప్రన్నవరబుతదారానాం ద్రోదనోంపుత్తిః తస్మాన్నదేయమితి సతలమ
౧ దానస్యాప్యపత్తిరితి నిందయాం తస్యైవ స్యమర్థవత్ గుణవాద శబ్దాలంబనం రుద్రశబ్దాద్దాపితవిజ్ఞాననవశ్యైన రోదనసాం
మాంన్యయోం ధృష్టకేబునా అన్యగాన్యుక్తాంక్లావ్ ధృధినాంమైతత్క్షిరి నంఖవేత్రయోంరభుతసద్యశంఖవే బిష్య ప్రైప్తేత తప్రన్యక్షనిందా ధన-
21 తార్వగాందత్త్వం తాందాంరస్యాపి గ్రవాంబునః వేఘ్యతఇతి తత్రామాంనాస్య ద్రోదనోపన్యాసః ఎవం యెన కేనవిదాలంబనేన నిందా విజ్ఞాయా ఉత్తం
ప్రతిషేధ్యోంపకారిణీతి ముఖ్యార్థాఖ్యావెప్యదోషః ఎవంనవహ్యాంఘ్నానాదివాక్యేయోబునాసాభిత్త్వవహాంత్తర్ణేనాపి పాపనిష్టప్రయో
బునార్థంత్రియుంపె తెంపునవార్తవ్యాధనతార్వగనేతి స్మృతిః యథానేత్రమస్య ధ్రువవాస్యాయందదాతీతి లగ్ కేపితార్వగినం స్మృవంతేతి—
కమాంర్ణి

వాతికంప్ర ॥౨ సంసారేణెత్యైరుపన్యస్తం। సర్వకామ్యోపురుషార్థేమాం నప్రవర్తయంతి। తదత్యసామ్యైత జ్జైమప్య స్వదవాం పశ్నీమింతి ఇత్ర్ణాతాల్పీనుతిశ్రుతిః। ఏవం వేదేపి విధినాతా
వత్ఫలమవగమితమర్థవాదత్వ్యసత్వ్యేన నావంప్రయోజయత్యేషుం। నతద్గతేన సత్యాసత్వే। త్వేవి దుర్జయతః ప్రవర్తనమాత్ర్యోపకారిత్వాత్। యత్తు పరస్తాత్త్వవి
స్మృతి। తద్విధేరుపరిగతమితి నిద్బుద్ధ్యైవవిద్వాంసో న ప్రవర్తంతే తస్మాదుపాఖ్యానాం సత్యత్వమత్యంతం। నహి కుత్రకాదృష్టసత్వరజతా యదిరజతాంతరంత
ద్విశైలవ్వతే।తహోతి సంధీయతే। శుక్తికాదేరతుకింబిదాలంబనం। స్మృతిసారమాన్యమాంత్ర ఇసర్వత్ర యోజనీయం। యథావాం। మహోత్సూంతాని ప్రజాః పాం
తతిప్రజాపతిత్వేనోఽర్ప్యంతే వాదవ్యాదీనాం యథా ✱ సరక్ష్యేనమధ్యమవర్తిన స్సారాంవృష్టోవిదయోం వహం స్తాం మున్యావితి। తెత్రైవ ప్రమేయత్త్వై ధ్యాతే వ్యేషే

नंअवर्तिकापत्र २२